

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Handarbetets Vänner.

Små konst- och slöjdnotiser,

redigerade af

Föreningens sekreterare.

I.

Upsala domkyrkas nya altarduk,

mönstret komponerad och arbetet anordnad af Handarbetets Vänners konstnärliga ledarinna, fru **Hanna Winge**.

Handarbetets vänner förevisade några dagar under hösten i slöjdföreningens lokal en rikt arbetad altarduk med tillhörande bokdyna, hvartill modellerna komponerats och anordnats af konstnärinnan fru *Hanna Winge*. Arbetet är utfördt af enskilda personer och ämnadt att pryda högaltaret i Upsala härliga domkyrka.

Den vackra tanken att sålunda pryda våra tempel är väl ej alldeles främmande för våra flitiga damer. Dock har denna tanke på senare tiden blott sällan öfvergått till handling, och när så skett vanligen burit vittne endast om flit och god vilja, icke om sinnrikhet och smak, ännu mindre om någon insigt i den fromma och rörande symbolik, som ligger till grund för det kyrkliga altarets anordning och gifver en inre betydelse åt dess ornamentik. Det var därför en glädje att se en sådan den heliga konstens uppgift omhändertagen af en verklig konstnär och genomförd med den pietet och kärlek till ämnet, som allena betinga ett godt resultat. En liten historik och förklaring af arbetet, *grundade på konstnärinnans uppgifter*, meddelas här, i hopp att håg dermed kan väckas till nya sådana företag.

De personer, hvilka skulle utföra den tilltänkta gåfvan, uppställde för konstnärinnan vid modellens bestämmande trenne vilkor: *arbetet skulle vara billigt, lätt utfördt och smakfullt*. Den sakkunniga inser att redan här förelågo ej ringa

svårigheter att öfvervinna. Andra mötte af ännu mera obehaglig natur. Kyrkan är nämligen bygd i götisk stil, hvar emot sjelfva altaret är utfördt i rococo, således svängdt i många bugter och vinklar. Frågan blef då: huru kunna till ett sådant altare göra en duk i götisk stil, då man vet att de liturgiska lagarne för en sådan äro stränga och kräfva obetingad lydnad? »Altarduken, heter det, tillhör altarets liturgiska utrustning och är sinnebildén af de kläder, med hvilka Herrens heliga lekamen var omhöljd i grafven. De måste vara af hvitt linne och tre till tal; de två undre skola endast betäcka altarbordets öfre plan, den tredje skall täcka detta och äfven de båda sidoplanen ända ned till det öfversta trappsteget».

Man fann det då klokast att göra den nya altarduken så, att bården kunde flyttas på en mera stilriktigt formad duk, när en gång kyrkan får ett nytt och värdigare altare. Derför pryder nu bården i götisk stil ett altare i rococo. För att fylla fordran på ett lätt och billigt utförande valdes nätarbetet; detta så mycket heldre som just denna teknik i början af 1400-talet, då den götiska stilen var rådande, började utvecklas, för att senare utföras äfven i silke och guld. Men denna spets-söm hade, äfven den, sin kyrkliga karaktär. Reglorna för densamma lyda: Nätarbetets bruk för kyrkliga konständamål har då allenast sin betydelse, när det är utfördt för hand (ej väfdt) på de gamlas vis, med små rutor, bildade af tjock linnetråd, (bomull är för altarets prydnad förbjudet) samt utsydt med ett tätt mönster i den gamla spets-stilen, utan djupgående uddar, som vilja göra effekt. Allt effekt-sökeri, all sträfvan att på afstånd gifva hvad som vid närmare beskådan icke finnes till, är motbjudande för den gamla kyrkokonsten. Deremot gifver denna åt hvarje detalj sin egen betydelse, och kräfver ett utförande, som talar om andakt och hänförelse för det heliga, parade med flärdlöshet och ödmjukhet. Dertill kommer att medeltiden prydde nästan alla föremål med inskrifter. Man anbringade sådana på mässskrudens olika delar, på altarduken, på handdukar o. s. v. För dessa inskrifter begagnades i allmänhet munkstil, och språket var nästan alltid latin.

Ledd af de intryck, som studiet af dessa och andra lagar för medeltidens kyrkliga konst medfört, sökte nu konstnär-

innan förverkliga sin uppgift, dervid begagnande sig af nutidens resurser, men stadigt hållande sig under prisbillighetens fordran, såsom tuktomästare. Hon upptog de skånska fiskargummornas teknik med tät fyllning och »konturering»; deras stjernformer användes tillika med deras konturerade hål, och har arbetet sålunda fått en inhemsk prägel.

Spetsmönstret är komponerad enligt liturgisk symbolik, och står i öfverensstämmelse med altardynans mönster, ehuru det olika arbetssättet kommer det att te sig helt annorlunda.

Altardynans mönster bildar en af törne och passifloragrenar hopvriden krans, från hvilken utgå blommor och blad. Passifloran (korsblomman) faller ut i dynans 4 hörn samt den 5-bladiga rosen på dynans sidor ofvan och nedan. I midten af kransen strålar Kristusmonogramet i guld och guldgult silke. Hela arbetet är utfördt på purpursammet med chatérsöm. Kransens stänglar äro sydda i guldfärgadt silke. Korsblommorna med blekblått och grönhvitt, kontureradt på medeltidsvis med en liggande guldråd, likaså de gröna bladen och rosorna; dessa äro hvita, med kalkar och blomfoder af guld.

Altardukens mönster består äfven af en törneranka, från hvilken rosor och korsblommor utgå, men till följd af arbetets olika teknik är mönstret här strängare stileradt. Rankans böjningar bilda triangulära mellanrum, hvilka prydas omväxlande med rosor och korsblommor, sydda med hvitt linnegarn och konturer af gult silke. Rosorna på dynans mönster äro stilriktigt fembladiga, men på dukens bård äro de i följd af nätarbetets betingelser åttabladiga. Rosen hänger ned från rankans öfre båge; dess kalk utgöres af ett grekiskt kors och är arbetadt i guldråd, dess blomfoder i gult silke. Denna ros är nedtill omgifven af en stjertering. Törnerankans snedt nedgående linie bildar ännu ett triangelformadt rum, som fylles med ett grekiskt kors, kontureradt med guldgult silke. Från rankans nedstigande båge uppskjuter en korsblomma, hvars pistill bildar ett *latinskt kors* och hvars ståndare äro arbetade i guld och guldgult silke. De triangulära ytor, som här bildas genom rankans uppåtgående linie äro fyllda med 4-bladiga rosor, konturerade med hvitt och fyllda med spetsbottnar. Hela bottnen är fylld med halfskir spetsöm, med undantag af det inre partiet i törnerankan,

rosornas blad, platsen kring korsblommornas ståndare samt kring korset och pistillen, så att der bildas en skymning, »en fastlagsstämning», kring denna heliga symbol. Spetsbården är innefattad i 2:ne horisontelt löpande språkband. Banden äro af fin halfblekt stramalj och bära inskrifter i munkstil, utförda i *flamsk* söm med guldgult silke, konturerna mörka. Inskrifterna utgöras af de för oss alla välbekanta messorden: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Domini, Deus Sabaoth, pleni sunt coeli et terra gloria tua. Benedictus qui venit in nomine Domini. Hosanna in excelsis.* Anno MDCCCLXXXII.

Denna inskrift har, jemte sin andliga betydelse, äfven en *dekorativ*. Derfor är, på medeltida sätt, emellan hvarje ord insatt en korsformad stjerna, samt i början af hvarje mening ett grekiskt kors. Språkbandets fällar äro afslutade medelst en enkel hålsöm, sydd i gult silke. Denna gör öfvergången emellan den skira spetsen och den täta stramaljen mjukare. Bårdens nedre kant afslutas medelst en spets i samma arbetssätt som nätbården. Denna spets har visserligen uddar, men mycket små, och alldeles igenfyllda med fransar. Från spetsens uppåtgående uddar hänger en liten toffs af guldfrisée, som faller ned öfver den gula silkesfransen, hvilken senare är nedtill horisontelt afskuren, och således bildar en jemn linie.

Bokdynan är af purpursammet, monterad med ett mönster-prydt guldband, som slutar i smala guldfransar, underskotta på baksidan med purpurfärgade silkesfransar.

Arbetet utfördes under $\frac{1}{2}$ års tid af ej mindre än 30 qvinliga församlingsmedlemmar, tillhörande olika klasser, samt brukades första gången Adventsöndagen 1882.

Så långt altardukens historia och beskrifning. Hafva de kunnat locka en och annan läsarinna att egna någon tid åt studiet af lagarne för textilkonstens användning på kyrkliga föremål, och förmå dem att, med ledning af Handarbetets Vänners erfarenhet, pryda sina församlingskyrkor med ett sådant, till tanke och form ädelt, till syfte heligt arbete, är deras ändamål vunnet.